

лише допоміжним засобом доказування, а й важливою гарантією забезпечення справедливості та захисту прав потерпілих. Її результати сприяють ухваленню рішень, що ґрунтуються на всебічному аналізі ситуації, та мінімізують ризик повторного насильства або психологічної травматизації дітей і дорослих.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 18.07.2025).
2. Гусєва В. О., Сальнікова А. О. Криміналістичні експертизи у доказуванні домашнього насильства. Вісник Кримінологічної асоціації України, 2025, С. 225-235.
3. Іщенко Т.В. Судові експертизи, які призначаються під час розслідування домашнього насильства: аналітичний огляд. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2020. № 1. С. 238–244. DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-1-37>.

*Шевчук Анастасія Василівна, здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: Резнік Ю.С., старша викладачка кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидатка юридичних наук*

ПОНЯТТЯ ДОМАШНЬОГО ТА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

Домашнє насильство визначається як систематичне застосування фізичної, психологічної, економічної або сексуальної агресії у стосунках родинного чи побутового характеру, спрямоване на досягнення контролю чи підпорядкування однієї людини іншою. Жертви такого насильства часто перебувають у стані страху, тривоги та хронічного стресу. Значна проблема полягає в тому, що це явище може залишатися непомітним для оточуючих, а його наслідки завдають серйозної шкоди фізичному й психічному здоров'ю постраждалих [1, с. 5].

Гендерно зумовлене насильство виникає через глибоко укорінені соціально-культурні стереотипи, що формують ролі чоловіків і жінок у суспільстві. Воно суттєво обмежує свободи й права осіб за статевою ознакою, при цьому найбільш вразливою групою є жінки та дівчата, які часто стикаються з дискримінацією і насильством на основі своєї статі. Гендерне насильство охоплює різні аспекти життя, такі як сім'я, робота чи соціальні інституції. Боротися з цією проблемою можливо лише через підвищення громадської обізнаності та рішучі заходи захисту [2, с. 12].

Фізична агресія є найбільш видимою формою насильства в родині – це удари, штовхання, удушення та інші дії, які завдають тілесних ушкоджень, наслідки яких

можуть варіюватися від серйозних травм до загрози життю. Окрім фізичних пошкоджень, така форма насильства спричиняє глибокий психологічний стрес, створюючи атмосферу страху й тотального контролю. Психологічне насильство проявляється через приниження, залякування та маніпулювання емоціями, що веде до зниження самооцінки, почуття ізоляції, постійного стресу та негативного впливу на психічний стан потерпілого. Довготривалий вплив такої поведінки може мати руйнівні наслідки для психічного здоров'я. Завчасне виявлення ознак психологічного насильства і цілеспрямована підтримка відіграють ключову роль у мінімізації шкоди [3, с. 102].

Економічне насильство передбачає обмеження доступу до фінансових ресурсів і створення штучної залежності. Маніпуляція грошима чи майном нерідко використовується як засіб влади. Жертви зазвичай позбавлені можливостей організувати власну професійну діяльність чи отримати освіту, що спричиняє їхню залежність і ускладнює вихід із агресивних стосунків. Протидія економічному насильству потребує комбінованого підходу із залученням правового захисту та соціальної підтримки.

Сексуальне насильство грубо порушує право на особисту недоторканність і свободу вибору, включаючи примус до сексуальних дій без добровільної згоди. Насильство такого типу глибоко травмує як фізично, так і емоційно. Потерпілі часто стикаються з почуттям сорому, страхом і високим рівнем тривожності. Ефективна допомога можлива лише за умови конфіденційної підтримки та створення безпечного середовища. Домашнє й гендерно зумовлене насильство мають значні соціальні наслідки, руйнуючи родинні взаємини й провокуючи конфлікти. Діти, які стають свідками таких ситуацій, часто зазнають психологічних травм, що впливають на їхній розвиток і майбутнє життя.

Соціальні та культурні чинники відіграють важливу роль у формуванні сприйняття насильства. Зокрема, традиційні гендерні стереотипи можуть ставати підґрунтям для виправдання агресивної поведінки. Часто суспільство схильне ігнорувати прояви насильства або трактувати їх як звичайні побутові конфлікти, що ускладнює процес виявлення постраждалих та організацію допомоги для них. Подолання усталених стереотипів є фундаментальним етапом у боротьбі з насильством.

Правові механізми захисту передбачають створення системи законів та відповідних інституцій. Ключову роль у цьому відіграють діяльність поліції, судових органів та соціальних служб. Законодавство повинно не лише забезпечувати захист прав жертв, але й притягати кривдників до відповідальності. При цьому ефективність правової системи значною мірою залежить від рівня суспільної обізнаності та активної підтримки громадян. Право на захист є невід'ємним елементом демократичного устрою.

Психологічна підтримка відіграє важливу роль у процесі відновлення постраждалих після пережитого насильства. Робота з психологами та терапевтами сприяє подоланню наслідків травматичних ситуацій. Участь у соціальних групах підтримки забезпечує безпечний простір для обговорення переживань. Психологічні послуги значно посилюють здатність жертв протистояти подальшим проявам насильства, виступаючи невід'ємною складовою комплексної допомоги.

Освітня діяльність та поширення інформації мають вирішальне значення у профілактиці насильства. Навчальні програми допомагають формувати культуру поваги до прав людини та нетерпимість до проявів агресії, а інформаційні ініціативи акцентують увагу на тому, що насильство в будь-якій формі є неприпустимим. Вони сприяють зміні поведінкових моделей та популяризації ненасильницьких взаємин. Громадські організації відіграють вагомую роль у підтримці постраждалих від насильства та розвитку політики, спрямованої на його усунення. Вони створюють кризові центри, організовують роботу гарячих ліній і надають консультації з актуальних проблем. Спільні зусилля державних установ і громадських структур підвищують ефективність заходів допомоги. Активна участь суспільства сприяє зміцненню превентивних механізмів та загальної соціальної безпеки [4, с. 8]. Використання технологій і медіа виступає дієвим інструментом у боротьбі з насильством. Соціальні платформи стають каналами інформування та освітніх активностей, забезпечуючи онлайн-доступ до консультацій і необхідної допомоги. Проте важливо застосовувати сучасні технології відповідально, зважаючи на право постраждалих на конфіденційність. Цифрові ресурси дозволяють оперативно реагувати у кризових ситуаціях, надаючи підтримку у найкоротші строки.

Заходи на рівні громади охоплюють організацію тренінгів, семінарів та різноманітних активностей, спрямованих на посилення обізнаності та протидії насильству. Активне залучення населення допомагає формувати нульову терпимість до проявів насильства, а місцеві програми сприяють ідентифікації постраждалих та забезпеченню необхідної підтримки. Громадська солідарність стає основою для зміцнення прав людини, а успішність ініціатив залежить від включення представників усіх соціальних груп [3, с. 110].

Превенція домашнього та гендерно зумовленого насильства потребує цілісного підходу, що інтегрує юридичні, соціальні, психологічні та освітні аспекти. Особливу роль відіграє переосмислення культурних і соціальних стереотипів, які часто спричиняють толерантність до насильницької поведінки. Комплексна взаємодія на всіх рівнях суспільства допомагає зменшити масштаби проблеми, а ключовим фактором залишається розуміння важливості проблеми та залученість громадян до її вирішення. Ефективна боротьба з насильством залежить від злагодженої співпраці державних установ, громадських організацій та освітніх сфер [2, с. 18].

Для успішної реалізації ініціатив необхідно забезпечити ресурси, знання та активну взаємодію між усіма учасниками процесу. Кожний громадянин здатен зробити свій внесок у створення безпечного соціального простору. Просвіта, правова допомога та соціальні програми мають зайняти пріоритетне місце на порядку денному. Формування середовища, заснованого на безпеці та рівноправності, є запорукою становлення здорового і гармонійного суспільства [4, с. 12].

Раннє виявлення жертв насильства має критичне значення, оскільки своєчасна допомога значно знижує негативні наслідки для фізичного та психічного стану людини. Основними профілактичними заходами є регулярні скринінги у медичних та освітніх установах, що дозволяють ідентифікувати постраждалих

серед дітей, підлітків і дорослих на початкових стадіях. Такий підхід дає можливість запобігти повторним випадкам насильства та сприяє швидкому й ефективному відновленню. Важливо зазначити, що насильство в родині часто передається з покоління в покоління. Діти, які виросли в умовах насильства, мають високий ризик повторення подібної поведінки у дорослому житті, виступаючи як жертви, так і агресори. Впровадження здорових моделей взаємодії ще в дитинстві відіграє ключову роль у попередженні злочинної поведінки. Освітні програми для дітей і підлітків сприяють формуванню навичок ненасильницького спілкування і вирішення конфліктів. Соціально-психологічні служби є одними з найважливіших структур у підтримці постраждалих. Вони забезпечують консультативну допомогу, організовують групи підтримки та реалізують реабілітаційні заходи, приділяючи значну увагу відновленню емоційної стабільності постраждалих та розробці індивідуальних планів безпеки. Ефективний захист також забезпечується через співпрацю соціальних служб із правоохоронними органами [5, с. 8].

Просвітницькі кампанії та інформаційна підтримка формують громадську свідомість щодо проблеми насильства, допомагаючи населенню отримати знання про різні його форми та способи захисту, що сприяє активному протистоянню насильницькій поведінці. Доступ до інформації допомагає постраждалим зважитися на пошук допомоги, а використання медіа створює стратегічну платформу для масової профілактики.

Одним із ключових напрямів профілактики є боротьба з проявами насильства на робочих місцях. Гендерно обумовлене насильство, включаючи домагання, дискримінацію та булінг, потребує системного вирішення. Роботодавці мають впроваджувати політики захисту працівників та забезпечувати доступ до правової й психологічної підтримки, створюючи безпечні умови праці й підвищуючи продуктивність роботи всього колективу.

Міжнародна співпраця відкриває широкі можливості для впровадження передових практик боротьби з насильством. Завдяки обміну досвідом між країнами відбувається гармонізація законодавства, освітніх програм і стандартів захисту жертв, що підвищує професійний рівень спеціалістів та залучає необхідні ресурси для комплексного вирішення проблем постраждалих.

Законодавство потребує постійного вдосконалення, щоб відповідати викликам сучасності. Нові нормативно-правові акти мають враховувати актуальні прояви насильства, зокрема кібербулінг та онлайн-домагання. Важливо забезпечити доступність і зрозумілість правового поля для кожного громадянина. Правова система повинна включати не лише механізми покарання кривдників, але й ефективні заходи для захисту жертв. Комплексне законодавче регулювання здатне запобігти насильству ще на ранніх стадіях.

Особливий акцент робиться на психологічну реабілітацію дітей, які зазнали травматичного досвіду свідчення насильства. Такі діти часто стикаються з бар'єрами у навчанні та соціальній адаптації. Робота фахівців психології спрямована на розвиток навичок емоційного самоконтролю та мирного врегулювання конфліктів, зменшуючи ризик повторення насильницьких сценаріїв у майбутньому. Комплексна підтримка, що залучає сім'ї та навчальні заклади, є ключем до відновлення дитини [5, с. 12].

Домашнє насильство нерідко корениться в соціальній нерівності. Люди, позбавлені доступу до базових ресурсів, частіше залишаються в токсичних стосунках. Забезпечення економічної незалежності жертв є критично важливим аспектом їхнього захисту. Освіта, професійне працевлаштування та доступ до соціальної підтримки сприяють подоланню криз і створюють можливості для нового старту. Зниження рівня соціальної вразливості підвищує ефективність заходів щодо профілактики насильства [4, с. 15].

Професійна підготовка фахівців є базовою умовою у роботі з постраждалими. Експерти мають володіти методами кризового втручання, розуміти специфіку різних видів насильства і швидко реагувати на складні ситуації, забезпечуючи якість допомоги та безпеку постраждалих. Культурні чинники значною мірою формують ставлення до феномену домашнього насильства, а освіта і просвітницька діяльність відіграють визначальну роль у зміні стереотипів, вихованні культури ненасильства. Використання сучасних технологій у протидії насильству стає все більш актуальним. Інтернет-платформи та мобільні додатки надають постраждалим можливість швидко отримати необхідну допомогу, забезпечуючи конфіденційність і доступність 24/7. Цифрові рішення сприяють не лише покращенню координації між службами безпеки та соціальної підтримки, а й загальному підвищенню ефективності системи захисту.

Системний підхід до питань домашнього та гендерного насильства комбінує профілактичні, захисні й реабілітаційні заходи. Важливо враховувати вплив правових, соціальних і психологічних чинників одночасно, аби досягати максимальних результатів у допомозі постраждалим і запобіганні новим випадкам. Регуляторний моніторинг і постійний аналіз ситуації дозволяють швидко реагувати і вдосконалювати стратегії, забезпечуючи довготривалу безпеку й стабільність у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Політова А. С. Сучасний стан наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. С. 10, 13. Режим доступу: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/105.pdf>
2. Руфанова В. Кримінологічні показники гендерно зумовленого насильства в Україні. *Електронний репозитарій ДДУВС*. 2023. С. 18, 21. Режим доступу: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12321>
3. Герасименко Г. В. Підходи до формування політики протидії гендерно зумовленому насильству. *Український соціум*. 2016. Т. 57, № 2, с. 97–115. Режим доступу: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/97-104__no-2__vol-57__2016__UKR.pdf
4. Мандзик П. І. Досвід зарубіжних країн у протидії домашньому насильству як гендерно зумовленій формі насильства. *Журнал Кременчуцького державного університету ім. М. Остроградського*. 2023. С. 12, 15. Режим доступу: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/397>
5. Політова А. С. Система кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). *Вісник*

Шишко Валерій Валерійович, доцент кафедри загальноправових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

У сучасному міжнародному праві боротьба з гендерно зумовленим насильством визнана одним із ключових пріоритетів у сфері захисту прав людини та досягнення гендерної рівності. Незважаючи на значні зусилля на рівні Організації Об'єднаних Націй, зокрема через Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, необхідність у спеціалізованому, комплексному та юридично зобов'язуючому регіональному інструменті залишається нагальною [1]. Саме у цьому контексті Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), відкрита для підписання у 2011 році, набула статусу провідного міжнародного стандарту, що визначає цілісний підхід до викорінення цього суспільного явища [2]. Стамбульська конвенція відіграє ключову роль у міжнародній системі протидії гендерно зумовленому насильству, оскільки вона вперше встановлює всеосяжну правову архітектуру, яка охоплює запобігання, захист жертв, притягнення кривдників до відповідальності та впровадження комплексних інтегрованих політик. Вона чітко закріплює, що насильство щодо жінок є формою дискримінації та порушенням прав людини, зобов'язуючи держави-учасниці не лише утримуватися від дій, що спричиняють насильство, але й активно вживати заходів для його попередження та захисту постраждалих. Таким чином, Конвенція радикально підвищує правові стандарти, вимагаючи від сторін криміналізації широкого спектра актів ГЗН, включаючи психологічне та економічне насильство, переслідування та примусові шлюби.

Ця Конвенція також передбачає ефективний механізм контролю – Групу експертів із протидії насильству (GREVIO), яка здійснює моніторинг виконання положень через оціночні раунди та надає конкретні рекомендації державам. Впровадження її норм на національному рівні забезпечує гармонізацію законодавства та сприяє формуванню єдиного європейського простору, вільного від гендерного насильства. Визнання насильства щодо жінок формою дискримінації означає, що воно не є лише приватним чи кримінальним правопорушенням, а є глибоко вкоріненим соціальним явищем, що підтримує нерівне становище жінок і перешкоджає реалізації їх прав і свобод. Якщо держава не вживає належних заходів для запобігання насильству щодо жінок та покарання за нього, вона фактично санкціонує дискримінацію, порушуючи своє основне зобов'язання щодо забезпечення рівності. Це зобов'язання вимагає не просто формальної рівності перед законом, а фактичної рівності, яка неможлива без